

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Drei Kolleghefte - Cod. Ettenheim-Münster 162

Anreiter, Thomas

[S.l.], 1622-1623

Quaestio I.

[urn:nbn:de:bsz:31-114244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-114244)

Quaest. I. Dubitatio I.^a

contrahatur potius & diffra^{ct} estem, posterius et
patet, quia cu^m a^{er} rep^{er}it^{ur} sit elementa pura
ac praeterea corpora animata alia, nichilo minus
m^{ix}antur, quae plurima necesse est hanc partem
Physicam, quae agit de mixto, inanimato, maxime
se extendere.

Quando addit
da sint ne
terra.

Collige 2.º tractatu^m de meteoris esse
addices du^m post libros auscultato^{ri}os, itemq^{ue} post
libros de caelo et generatione ante libros de a^{er}e
reliq^{ue}sq^{ue} ad Physicam pertinentes. Ibi q^{ui} ordo doctri
nae postulat ut prius artia, quam particularia
intelligantur, quod tradit Arist^o 3.º Phys. t. 4.
ex particularibus autem prius simplicia, quam
mixta, ex mixtis porro prius minus perfecta, quam
perfectiora, aut absolute perfecta enucleanda sunt,
his t^{ame}n n^{on} obstantibus q^{ui} res ita postulat non ha
bita huius ordinis ratione & hasce caniculario^s
ferias peripateticar^{um} tradere pro bene facile
aggruimari, memores ut si quid difficultatis ob
curritatq^{ue} ea de causa oriri possit id doctrina
uberiori ac planiori applicatione tollatur, agens
a. 1.º de meteoris in genere tam de iisdem in spe,
de igneis sciet, aquis, aeris, ac deniq^{ue} terreis

QVAESTIO I.^a

De meteoris in
genere.

DVBITATIO I.^a

Quid nominis quodque
subiectum sit

Quid nois quodq; subiectum sit

4

Conclusio 1ª meteora non dñr quod a cais ^{per se necesse}
fiant sublimibus, nec quod admiratione animarū sus- ^{dicantur.}
pendant, licet utrumq; horū in eā conveniat, sed quod
editis in locis et in sublimi plerazq; oia generentur
unde ab alijs impressiones, quod in derijs regionibus ^{ab alijs impressio}
impressa quodammodo videntur, ad alijs sublimia nun- ^{res in dicta}
cupantur, dñr et mixta imperfecta, vel quod n' videtur dñr de meteora
constent elementis, vel quod plerazq; dñr gignuntur ^{mixta imperfecta.}
epolescant, et ad ea mox revertuntur. De quibus sane
nata, vel derijs quod a corporibus simplicibus nihil
ferme differant, id quod infra ostendemus, ita ut cu'
dñr mixta ilgantur s'm primas tantummodo quali-
tates, quas continent in certā aliquā tempore propor-
tionata sua nā, ex his facile colligitur. cui h' h' h' h'
libri peripatetici inscribantur.

Conclusio 2ª subiectū librorū peripatetici ^{subiectū horū}
mixtorū est corpus mixtū inanimatū sed maxime ^{librorū quod}
imperfectū. scilicet ex ordine librorū in n. Arist. de corpore
nāali in 10. eiusq; affectionibus octo libris liberasset
et post de corporibus simplicibus in 11. de Cal. et de
Generat. ageret proximū fuit ut applicationi ele-
mentorū subtereret doctrinā mixtorū, et maxime
imperfectorū, hinc patet ex his ipsis libris, nam in
1° scilicet de igneis, in 2° et 3° de aëre. in 4°
de terris, et maxime de quatuor primis qualita-
tibus, earūq; operationibus in mixtis agit. Sipi imp-
fectū maxime, qd de perfectis obiter tm nec q se
agere videtur, ut q c. ult. l. 3. tribus tantū
verbis attingat, licet in 4. pluribus de ijs de agat
patet item ex h' h' q initio horū librorū dicitur
a. p. transierimus de his C' h' mixtis imperfectis,
speculabimur de animalibus et plantis, quod verū
n' est n' p se specularetur et perfecta.

Sicet primo de meteoris n' p' esse scientia obiecti
q. frustra investigamus eorū nāem et causas,

S

Quaest J, Dubitat JJ

Solutio

ans. Iste qd scientia debet esse de rebus necessarijs, et aeternis, necesse est, sicut sunt res contingentes, et inconstantes. Et ea, q sunt contingetia quoad existentiam, pnt esse ppetua quoad attributorum, aliquorum convergentiam: addde quod contingetia, ut plurimum valde probabiles possint dari caesa, qd n quidem pariant scientia pde se et rigide non stam, faciant tm cognitione certam, certitudine physica.

Alia Solutio.

Dices multa n fiunt in sublimi, ut terremotus qe falsa est inscriptio. Et inscriptio n a parte prioris tam in ordine tractationis, qd in dignitate sumpta esse, agit n et prius et copiosius de sublimibus. De qo libro utrum ptineat ad meteoza disputat Serenius . 8. l. 2. Physiologia, id negat cu' Alexand. et Amorio; Corinib. tm alij affirmant, qd sequi malimus, tu qd inscriptio, qd pra se fert lra postulat tu qd ordo reru' tracta daru' id requirit, nam inter mixta, animata imperfecta, de quibus agit prioribus tribus meteorologicis et mixta perfecta animalia, qua applicatur II. De aia media sunt mixta animata perfecta quibus n alius tractatus assignari pt, qd hic meteorologicus, n improbabile tm arbitramur opposita sententia coru' q adherunt hunc libru' conuincendo esse cu' ijs, q de generatione et corruptione inscribantur nam tractatui de elementis n incongrue subiungi pt doctrina de actionibus, passionibusq, quoniam qualitate in mixto, pfectia similari et opposita q habebatur dicto 4. l. ut promissis ab authoribus, q de meteoris agunt plerumq, omitterent, a non nullis vero seorsim abeantur meteorologicis libris applicetur. Dices nihil in illo traditur de meteoris q nullo modo e conueniens prioribus tribus. Et conuincit ceteris ob aliquam reru' conuersionem et ordine, fueritq, ex omnibus quatuor unu' volumen, qd a maiori parte meteorologorum inscribitur.

obicitio

Solutio.

70 **Questio habitatio** B II

similiter in rebus inter se, differre u. accidentaliter.

Conclus 4ma remota sunt terra et aqua

*Ma remota
terra et aqua
propina vapor
et exhalatio.*

propina vapor et exhalatio, est a. vapor exspiratio, calida et humida ex aqua eleuata, exhalatio uero est exspiratio calida et sicca a terra educta, ex uapore oriuntur nebulae, ros, pluuia, ab exhalatione q duplex est, siq uenit et terra conquisit, habeatq partes sibi coherentes, cometae, faculae ardentes, si a. ex terra sic aridiori, habeatq partes minus coherentes uenti et caetera concitantur, aliqua et ex uapore simul et exhalatione fiunt. Ex dictis patet q conuenientia

*conuenientia
vaporis et uap
poris et exhalat
tio n. g.*

habet duarum materialium utraq. n. fani speciem imitat, uide et fimus, anhelitus, spiritus appellantur, utraq ex se et nae sua frigida est, sed ab ext uiseco

*differecia cu
tandem.*

calore accipit. 2° patet differentia utriusq. uapor n. s. liber est aqua humiditatemq. requirit, patet exhalatio substantialiter est terra, et firmitatem possidet, ille habitui aequo u. simili fieri in aerem resoluit, haec u. dissimili atomis uolitantibus in splendore solis citius abit in igne, illa ipsa uitalione n. abolitur in aere supra quindecim millia passu, haec uero sicutate sua igni similior ad eius usq. sphaeram conuertit, nec ualet aqua leuior est qua terra q. uapor altius affertur qua exhalatio quia hic non spectamus naturam gravitatem sed leuitatem ad ueritatem, qua maior ex maiori calore sequitur, terra u. maiore calore suscipit facilius ut pote sicut et minus frigida qua sit aqua, et retinet sicutius ut pote solidas densaq. 3° patet duas illas habituum species, quas addit Albertus. Magn. un a. eorum, qui sunt frigidi et humidi, a quibus nix, altera eorum, qui sunt frigidi et sicci, ex quibus uenti nascantur esse conuertitias, ideo est q. ut habitus eleuetur et excitatur a calore, debet q. recepto in se calore esse calidos, ac promix non habitus exspiratio frigida, ad patet ueritas, n. illa, cuius beneficio ascendit est a calore, unde frigida non ascendit

*eo, quia et aere
n. meteororum
n. exspir.*

4° patet ex igne et aere naturam meteororum n. exspir

tio II

Qua sint causae meteororum 8

ratio, quia ut educatur e corpore quopiam halitus, ce-
 esse est 1° illi inesse partes alias quidem crassas, et soli-
 das alias u. tenues et subtiles. 2° ut ha ab illis secer-
 possint actione calefactiva ut contingit in pomis a lysiq.
 rebus odoriferis, et hoc locu n^o hnt in igne, et aere, du
 content partibus ad modu tenuibus, si in ignis et aere
 densarentur possent, inquit riphus, aliquo appirare. 3°
 patet uaporem n^o esse mixtu aliquod essentialiter disti-
 ctu ab aqua, nec uphalatione a terra ut tradunt Lo-
 uarienses et Alb. Conimb. t. 1. c. 1. Tol. s. de gen. uapores
 q. 8. Hic 1° quia uapor in media regione aeris reus
 cat se ad frigiditatem, densitatemq, n^o aliter quam
 faciat aqua calefacta q^o eslitor est aqua. 2° ratio 1° riles
 p. meteororum c. 3. uisat is inquit du uapores appellat
 aqua seueriores nulla est a. necessitas noua form, a
 substantialis tribuenda uapori, nam calor raritasq, n^o
 a nra sed ab astis manant nec halitus omnes temp
 specie differunt a rebus, i quibus appirant, cu argenti
 uis ab igne resolutu in uapores uel fumos adhae-
 retineat sua propria forma, et patet experientia, quia
 statim iteru concreuit in argenti uis, praeterea et ho
 differant in mixtis n^o tu est pars ratio corporu simplicium,
 in illis. n. u. q: carne aliqua procedit uapor, uel ex is ut
 pote conflatis qz elementis facile generatur, qz mo-
 do fit in aquis distillatis, at in his ad locu n^o hnt, neq
 n. uapor est mixtu quo ad substantiam, licet sit mixtu
 aliqua quo ad qualitates

ratio 1°
 2°
 uapores uel
 ab aqua e.
 distillatu.
 uel calidat a
 terra
 ratio 1°

DUBITATIO III^a

Qua sint loca, in quibus generentur meteora.

Conclusio I plerumq, meteora in aere producuntur, plerumq, mete-
 tra, pro huius conclusionis intelligetia sciendum est, quod in hunc
 aerem diuidi in tres regiones, summa, media, imam, *productura
 aeris distibus*

9 Quæstio Habitat in

Summa aeris
regio qua?

Summa qua?

Media qua?

Summa ætheris
regio qua?

Media qua?

Media ætheris
regio qua?

Summa omni illud includit aerem, q̄ propinquus igni
 astat, et paulo infra altissimorum montium fastigia
 interceptus est, q̄ Olympi. Ima illud continet, q̄ a
 terrâ ad eam usq; loci porrigitur, abi desinit in ca-
 lescentia ex reflectione radiorum solis. Media continet
 quicquid materialiter inter duas dietas. Suprema regio
 ætheris æstuat 1° ob ignis vicinitatem. 2° ob ephala-
 tiones calidas, q̄ ad eam ex terrâ descendunt, addit
 flammulas ex igne in eam decedentes conti-
 nuatq; ut convectionem. Astat et ima vel potius colli-
 munda in qua summa cuius caloris cœ sunt huiusmodi
 evaporationes, huiusmodi radii solares reflecti, huiusmodi ignes quos
 æther, aliq; montes exornant hæc latior est æstate,
 quam hyeme, vel eo rore, quod æstate radii per angulos
 minores, quos facit directio solis aspectus, altius
 reflecti, altius et calore extendant, in hæc vagantur
 æstuantq; animalia. Media regio ætheris æstuat
 1° ex vapores, q̄ ad eam delati recondant se, ad
 naturam frigoris, aeremq; refrigerant, sed cur non
 faciant ephalationes in supremâ regione, nempe
 quia obstat æther, quo calet ab igne, et quia terra
 que subministrat ephalationes non est per se frigida,
 præterea quod nec radii reflecti a terrâ, nec cali-
 ditate ignis lesus incalescit, deniq; per antiperistasis
 ætheris præmentis caliditatis, addunt aliq; influentias,
 nam si non calore ignis saltem aeris diminuere debet
 alij volunt a hoc illud frigus aeris concretum per utili-
 tatem ut cœ ratione. huiusmodi suppositantur
 pluvia ex huiusmodi colligitur regiones illas a cœ orbica-
 larum figura sed magis ovalis et distorta, nec semper
 unius modi. Huiusmodi figura pertinet illa, quam aves

Conclusio

In terris et
in aquis meteoris
et progenerantur
ab eis

Et in terris et aquis meteoris pro-
 generantur, nam in locis cavernosis motus terra ab hali-
 tu incluso sibi, ut viam faciente fontes et lumina
 exortantur in aquis item varij fumi generantur, pro
 eorum varietate et qualitatibus, ad hoc solo habitu re-
 ant aures supvolantes ut de quono memorant. Huiusmodi
 medius ex se est calidas et calescit æther, a regionibus

propinquis quia ipse vapor co. delat u. calidus est ipsum, solatio
 calefacit, unde eo frigus? Ex calore vapor est extrahit
 sicut et promde. Vbi ab aq. frigore, u. aliter ac ui
 Lemus in aquis fieri et in calidissimis hypocaustis, qu
 essi aer genuinu. sui calore et aduentitiu. a fornace
 impressum obtineat uincit. tandem u. modo se sed
 et aerem ipso refrigerans, sic q. multitudo vaporum
 eo concursans haerensq. dicitur partem illa aeris
 facile ad frigus trahit. Hic violentu. n. pt esse perpetua, Obiectio
 at illud frigus est violentu. aeris, ad hoc pt. dicitur violentum
 n. esse perpetuum nisi habeat causas perpetuas, quales hic
 ponitur deinde quod violentum non spectat ad bonum solutio
 uris n. pt esse perpetua, concedo, quod a. spectat ad bonum
 uris quale. Est hoc non posse esse perpetua nego, deniqz
 negatur violentu. perpetua, de partibus eadem aeris
 n. sunt ibidem manent, sed talis aberrantibus alijs
 succedunt.

Quare si an aliqua. et meteora in igne fiunt: q. aut solatio.
 nulla, aut cometa tantum modo, set illud adueniendu
 aerem. Supremu. igni contiguu. coniuictuq. tale esse et
 ignis et nois signi ficatur, licet aerius set aer, et ha
 ratio licet sit ignea meteora in igne fieri peragz.

II Quæst II Dubitat, I

At in celo
fiat meteoris?

gle ho

Quæres 2. an in celo et fiant meteoris? Et si meteoris
nomen stricte sumatur prout significat corpus miptis
imperfectam nihil in celo fieri, ac si Lapius
meteoris nomen usurpetur pro quocumque qualicumque
aut phasmate aut in eludendo apparentias et in ful-
gurali productas stellas novas, similesq. tunc admittere
est in celo et meteoris recipere, certe hinc ipse cometas
aliquos celestes facit, galapias deniq. quam inter me-
teoris. recepit nemo iam dubitat in celo collocatam
esse, sed de celestibus apparentijs agere ad libros de
celo spectat, nos nunc sublarare tantummodo inuestigare.

QVÆSTIO II
de meteoris ignitis.
DVBITATIO I.
de Ignitis in genere.

Meteoris
genera.
Igneorum

Notandum 1. q. meteoris genera recensentur
Igneorum m. i. exhalationu. uel ipsa ignitarum,
ut sunt stipulae, dou, draco, domus, ardens, pyramides,
Lancea, ignis erraticus, fulmina, fulgura, cometa, reuo-
cantur. Et eo, quæ ex repercussu. Lapidibus fiunt, ut phana-
suis, paralia. 2. aeris q. spectant venti, cinophias,
siphon, proter, terremotus tonitru. 3. aqueorum, ut
sunt pluvia, nix, ros, grando pruina, nebula, eodem
reuoantur fontium origines, salbedo aquarum, in aëre accipit
et recessus. 4. terreorum ut sunt mineralia, metalla,
lapides, sacci conuerti, sulphur, bitumen, sal nitrum,
q. in mixtis perfectis potius numerantur.

aeris
aqueorum

terreorum

igneorum
loca habent.

Notandum 2. q. in his locis hanc ignitis quod loco nunc
no dignitate superent, et maior admiratione spectari
hoiam nequeas.

igneorum
in summa re-
gione fieri.

Notandum 3. q. hanc ignita n. modo confluari in summa
regione aeris ueritate in media, in aëre, quin aliqui
et intra ipsa uiscera terræ, a quibus nondum aqua prorepat
ignis uel aqua uel fira eâ.